

СЕКЦІЯ 2. ІНКЛЮЗІЯ В ОСВІТІ

Олена БАЧУРИНА

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Моніторинг і оцінка соціальних проєктів»
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ПРОБЛЕМ І ПОТРЕБ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

На сьогоднішньому етапі житті в Україні відбувається значна зміна парадигми соціальної роботи щодо визнання важливості раннього розвитку дітей з особливими потребами. При цьому, слід визначити, що ефективність вирішення поставлених перед соціальною сферою завдань залежить від багатьох факторів, у тому числі від умов підтримки та розвитку систем соціальної допомоги батькам таких дітей, які стикаються з унікальним набором потреб. У даному випадку, визначення і оцінка проблем і потреб цих сімей дуже важливі, оскільки робота у даному напрямку може допомогти зрозуміти бар'єри, з якими стикаються батьки в доступі до освіти, охорони здоров'я та послуг підтримки. Крім того, це може сприяти розробці цільових втручань і програм, щоб полегшити навантаження на батьків і підвищити загальний добробут їхніх дітей.

Так, наявність дитини з особливими потребами суттєво впливає на різні аспекти сімейного життя [5]. При цьому, проблеми, з якими стикаються сім'ї, часто виходять за межі їхньої здатності самостійно розв'язувати їх, і вони можуть охоплювати кілька вимірів. По першу чергу, це психологічні наслідки, такі як погіршення психологічного прийняття, емоційні реакції та надмірна увага до особливостей розвитку. Також, це інформаційний дефіцит, у тому числі недостатність знань про специфічні потреби дитини, можливості виправлення, стратегії батьківства. Дуже часто батьки відмічають недостатню усвідомленість

щодо права на соціальну допомогу, пільг, наявності державних і недержавних громадських організацій. Сім'ї також можуть стикатися з економічними проблемами, включаючи недостатність фінансових ресурсів та труднощі в доступі до них. Є і такі проблеми, як відсторонення від повноцінної участі в житті суспільства, упередження, стереотипи та передача цих упереджень членам родини. Доступність адекватної освіти теж становить значну проблему, оскільки багато дітей з особливими потребами вимагають індивідуального підходу до навчання, спеціальних методів і технологій [4]. Проте не всі школи створюють необхідні умови для навчання дітей з особливими потребами, що змушує батьків шукати спеціалізовані навчальні заклади, які можуть бути географічно віддаленими, що спричиняє додаткові транспортні витрати. Попит на підтримку є значним, оскільки діти з особливими потребами часто потребують значної допомоги в повсякденних справах, таких як одягання, купання та годування. Ця безперервна відповідальність за догляд може призвести до вираженої втоми та потреби сторонньої допомоги. Таким чином, сім'ї, які виховують дітей з особливими потребами, стикаються зі складним взаємозв'язком багатогранних труднощів, які часто переплітаються та підсилюють одна одну.

Важливо розуміти, що батьки, які доглядають за хворою дитиною, стикаються не тільки з медичними, юридичними, економічними та професійними, а й з педагогічними та психологічними проблемами. Деякі дослідники відмічають, що індивідуальні особливості батьків у таких сім'ях відзначаються емоційними проявами страху, сорому, відчаю, гніву, почуття відторгнення [3]. На поведінковому рівні вони виявляють безпорадність, а іноді вони можуть відчувати відторгнення дитини.

Тому, на сьогоднішній день багато дослідників приділяють увагу розробці методів і стратегій оцінювання і підтримки сімей, які виховують дитину з особливими потребами. Галян та Борисенко [2] у своєму дослідженні підкреслюють, що діагностичний підхід у роботі з батьками відіграє ключову роль у виявленні їх психологічних особливостей, і дозволяє оптимізувати умови

життєдіяльності дитини, а також залучити батьків у корекційно-виховний процес. Цей діагностичний процес включає в себе широку оцінку, включаючи вивчення особистісних якостей батьків, таких як інтелектуальні, емоційні та комунікативні якості, акцентуації характеру, рівень тривожності, реакції на стрес, механізми адаптації, стресостійкість, характерологічні відхилення, схильність до неврозів, і психопатії. Також передбачається оцінка внутрішньосімейного клімату, системи міжособистісних стосунків у сім'ї, факторів, що впливають на ставлення батьків до дитини з інвалідністю, ціннісних орієнтацій батьків, первинних форм сімейних взаємодій, мотиваційно-потребової сфери батьків.

У цілому, на сьогодні робота з сім'ями дітей з особливими потребами в інклюзивних умовах керується рядом принципів [1]. По-перше, вона використовує особистісно-орієнтований підхід, який цінує індивідуальні якості як дитини, так і сім'ї, сприяючи створенню комфортного та сприятливого середовища. По-друге, соціальна робота повинна сприяти співпереживанню та повазі. У свою чергу, принцип комплексності підкреслює необхідність психолого-педагогічної підтримки шляхом спільної роботи педагогів, психологів, дефектологів, логопедів, та батьків. Крім того, різноманітні напрями соціальної підтримки батьків, які виховують дітей з особливими потребами, охоплюють забезпечення всебічної педагогічної освіти батьків, надання допомоги з урахуванням індивідуальних запитів сім'ї, активну роботу з профілактики сімейного насильства над дітьми, створення інклюзивного освітньо-розвивального середовища, підтримку адаптації дитини та батьків до шкільного закладу, виконання посередницької ролі у взаємодії між батьками та освітніми та соціокультурними закладами мікрорайону [5].

Таким чином, дослідження батьків, які виховують дітей з особливими потребами в Україні, є дуже актуальним на сьогоднішній день. Вкрай важливо поглибити розуміння викликів, з якими стискаються такі сім'ї. Крім того, оцінювання специфічних проблем українських сімей, які мають дітей з особливими потребами, може надати можливість модифікувати існуючі системні стратегії щодо їх підтримки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрейко Б. В. Соціально-психологічні проблеми батьків дітей з особливими потребами. *Індивідуальний супровід дітей з особливими потребами : роль НРЦ у процесі інклюзивної освіти* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 29-30 вер. 2016 р. Львів, 2016. С. 10–14.
2. Галян О., Борисенко З. Психологічні аспекти супроводу батьків дітей з особливими освітніми потребами. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 2 (2). С. 44–49.
3. Іванашко О., Вірна Ж., Сіпко Л. Психологічні індикатори емоційної безпеки батьків дітей з особливими освітніми потребами. *Psychological Prospects Journal*. 2022. № 39. С. 153–165.
4. Матохнюк Л., Максименко Ю. Допомога батькам, які мають дітей з особливими освітніми потребами. *Scientific Bulletin of Vinnytsia Academy of Continuing Education. Series «Pedagogy. Psychology»*. 2023. № 3, С. 73–78.
5. Олексюк Н. С. Social support for parents of children with special needs as an urgent issue. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University Series “Pedagogy and Psychology»*. № 2(10) (2). С. 63–66.